בס"ד

The Abraham Arbesfeld

Kollel Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Men

www.KollelYomRishon.org

What Exactly Did we Hear at Sinai?

Sponsored by Eleanor Ehrenhalt, Dina and David Steinberg and Steven Ehrenhalt in Memory of: Shmuel ben R' Dovid Ehrenhalt

Rabbi Netanel Wiederblank

May 12, 2013 • ג׳ סיון תשע״ג

1) מו״נ ב, לג.

ודעהו וזכרהו, שאי אפשר שיכניס אדם עצמו למעמד הר סיני ביותר מזה השיעור אשר זכרוהו שהוא מכלל סתרי תורה. ואמתת ההשגה ההיא ואיך היה הענין בה, נעלם ממנו מאוד כי לא קדם כמותו ולא יתאחר, ודעהו.	Note it, and remember it, for it is impossible for any person to expound the revelation on Mount Sinai more fully than our Sages have done, since it is one of the secrets of the Law. It is very difficult to have a true conception of the events, for there has never been before, nor will there ever be again, anything like it. Note it.

2) רבינו בחיי שמות פרשת יתרו פרק יט

והכהנים והעם אל יהרסו לעלות אל ה'. והלא כבר הזכיר למעלה "רד העד בעם פן יהרסו אל ה' לראות". אבל נראה כי שם הבין משה שההתראה שיתרה בהם הוא שלא יעלו אל ההר, ושלא יתקרבו אל הגבול המסומן לראות בחוש העין, והשיב משה, בזה "לא יוכל העם לעלות אל הר סיני כי אתה העדותה בנו", בה' לשונות של התראה. והוא שכתוב: (לעיל יב, יג) "והגבלת את העם סביב לאמר השמרו לכם עלות בהר ונגוע בקצהו כל הנוגע בהר מות יומת לא תגע בו יד", וזהו תוספת הה"א במלת "העדותה", ולכך הוצרך הקב"ה לחזור ולפרש לו שאין ההתראה על קרוב גבול, כי כבר הם מותרין ונזהרין בכך **אבל הוא על קרוב השגה והסתכלות מחשבה, וזהו שאמר לו: "לך רד ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים והעם אל יהרסו לעלות", הזכיר לשון לעלות כלומר עלית מחשבה למעלה מכח ההשגה** ולכך השוה את כלם כאחד, הכהנים והעם, (הושע ד, ט) "והיה כעם ככהן" שלא יסתכלו ושלא יתאוו להשיג **מה שאיננו מושג.**

ויש לדקדק בפסוק "פן יהרסו אל ה' לראות" למה לא הזכיר "פן יהרסו לראות את ה'" כשם שהזכיר כאן "אל יהרסו לעלות אל ה'". ויתכן לומר כי אילו אמר כן, היה נראה מזה שהראיה אפשרית, אלא שהוא מונע אותה, על כן איחר הראיה ואמר "פן יהרסו אל ה' לראות", כי יהרסו מחשבתם שיחשבו לראותו, ובאר בזה כי הראיה בלתי אפשרית, אבל הוא דבר נמנע, וכענין שכתוב: (להלן לג, כ) "כי לא יראני האדם וחי".

3) ספר מורה הנבוכים חלק א פרק ה

כאשר בא ראש הפילוסופים [1] לחקור ולהביא ראיות בדברים עמוקים מאוד [2], אמר בהתנצלותו דברים שעניינם שאין ראוי למעיין בספריו לייחס לו במה שחקר עליו חוצפה או גסות והתפרצות לדבר במה שאין לו בו ידיעה, אלא ראוי שייחס את הדבר ללהיטותו והשתדלותו למצוא ולהשיג דעות [3] נכונות כפי יכולת האדם.

וכך נאמר אנו, שאין ראוי לאדם [כב] להתפרץ לעניין הגדול והנכבד הזה [4] בהשערה ראשונה [5] בלי שיכשיר את עצמו בחכמות ובמדעים, ויטהר [6] את מידותיו ככל הראוי, וירסן [7] תאוותיו ותשוקותיו הדמיוניות [8]. וכאשר ילמד הקדמות אמיתיות נכונות [9] וידע אותם, וידע חוקי הדיון והלמידות[10], וידע דרכי ההישמרות משיבושי המחשבה [11], אז ייגש לחקור בעניין הזה .

ואל יחליט בסברא ראשונה שתיראה לו, ואל ישלח מחשבותיו בהתחלה וישליטם כלפי השגת הבורא, אלא יבוש וייעצר ויעמוד עד אשר יתקדם [12] לאט לאט [13].

ועל עניין זה נאמר:

ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלוהים, [14]

נוסף למה שמורה עליו הפשט על יראתו מהביט אל האור הנגלה, לא שה' ישיגוהו העיניים, יתעלה מכל מגרעת לעילא לעילא. ונשתבח ע"ה בכך, והשפיע עליו יתעלה מנעמו וטובו מה שהביא לידי כך שנאמר בו בסוף:

ותמונת ה' יביט [15]

ואמרו חכמים ז"ל כי זה גמול על שהסתיר פניו בתחילה מהביט אל האלוהים .[16]

אבל אצילי בני ישראל פרצו [17] ושלחו מחשבתם, והשיגו אלא שהייתה השגה בלתי שלמה, ולפיכך נאמר בהם:

ויראו את אלוהי ישראל ותחת רגליו וכו' [18]

ולא אמר ויראו את אלוהי ישראל בלבד, כי סדר הדברים אינו אלא בקפידה [19] עליהם בראייתם, לא בתיאור היאך ראו. וכיון שלא בא אלא להקפיד עליהם [20] על אופן השגתם, אשר כללה מן הגשמיות מה שכללה, גרמה לכך התפרצותם לפני שלמותם, ונתחייבו הכליה, ונתפלל עליהם עליו השלום [21] והאריך להם עד שנשרפו בתבערה .[22] ונדב ואביהוא נשרפו באהל מועד [23] כפי שנאמר בקבלה האמיתית.

וכיון שהדבר כן ביחס לאלו [25] כל שכן ביחס אלינו השפלים, ומי שיותר למטה ממנו, שראוי לו להתכוון ולהתעסק בהשלמת ההצעות וידיעת ההקדמות המטהרות את ההשגה מטומאתה שהן הטעויות, ואז ייגש לפני המעמד הקדוש האלוהי:

וגם הכהנים הנגשים אל ה' יתקדשו, פן יפרץ בהם ה'

וכבר ציווה שלמה בהישמרות הגדולה כאשר חושב האדם להגיע לדרגה זו, ואמר בהזהירו במשלו:

שמור רגלך [כג] כאשר תלך אל בית האלוהים.

[טעותם של אצילי בני ישראל]

ואחזור להשלים מה שהתחלתי לבאר, ואומר, כי אצילי בני ישראל עם מה שאירע להם מן המכשולות בהשגתם, נתבלבלו מחמת כך גם מעשיהם, ונטו כלפי הדברים הגופניים מחמת שבוש ההשגה ,ולפיכך אמר :

ויחזו את האלוהים ויאכלו וישתו.

אבל המשך הדיבור, והוא אמרו:

ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכו'-

יתבאר במקצת מפרקי מאמר זה.
וכל הכוונה אשר היא מטרתנו, היא שכל ראיה או חזיה או הבטה שנאמרו בעניין זה, היא השגה שכלית לא ראיית עין. לפי שאינו יתעלה מציאות[30] שתשיגהו הראוות.
ואם ירצה אחד ממעוטי ההשגה שלא להגיע לדרגה זו [31] שאנו רוצים לעלות אליה, ועשה את כל הלשונות הללו שנאמרו בעניין זה מורים על השגות חושיים לאורות נבראים, מלאכים או זולתם, אין נזק בכך. [כד]

4) ספר מורה הנבוכים חלק ב פרק לג

יתבאר לי שבמעמד הר סיני לא היה המגיע למשה מגיע לכל ישראל, **אבל הדבור למשה לבדו** ע"ה, ולזה בא ספור עשרת הדברות כלו ספור היחיד הנפרד, והוא עליו השלום ירד לתחתית	IT is clear to me that what Moses experienced at the revelation on Mount Sinai was different from that which was experienced by all the other Israelites, for Moses alone was addressed by God, and for this reason the second person singular is used in the Ten Commandments; Moses

then went down to the foot of the mount and told his fellow-men what he had heard. Comp., “I stood between the Lord and you at that time to tell you the word of the Lord “(Dent. v. 5). Again, Moses spoke, and God answered him with a loud voice “(Exod. xix. 19). In the Mechilta our Sages say distinctly that he brought to them every word as he had heard it. Furthermore, the words, “In order that the people hear when I speak with thee “(Exod. xix. 9), show that God spoke to Moses, and the people only heard the mighty sound, not distinct words. It is to the perception of this mighty sound that Scripture refers in the passage, “When ye hear the sound “(Dent. v. 20); again it is stated, “You heard a sound of words “(ibid. iv. 12), and it is not said “You heard words"; and even where the hearing of the words is mentioned, only the perception of the sound is meant. It was only Moses that heard the words, and he reported them to the people. This is apparent from Scripture, and from the utterances of our Sages in general.

There is, however, an opinion of our Sages frequently expressed in the Midrashim, and found also in the Talmud, to this effect: The Israelites heard the first and the second commandments from God, **i.e., they learnt the truth of the principles contained in these two commandments in the same manner as Moses, and not through Moses. For these two principles, the existence of God and His Unity, can be arrived at by means of reasoning, and whatever can be established by proof is known by the prophet in the same way as by any other person; he has no advantage in this respect. These two principles were not known through prophecy alone.** Comp., “Thou hast been shown to know that, “etc. (Deut. iv. 34). But the rest of the commandments are of an ethical and authoritative character, and do not contain [truths] perceived by the intellect.

Notwithstanding all that has been said by our Sages on this subject, we infer from Scripture as well as from the words of our Sages, that the Israelites heard on that occasion a certain sound which Moses understood to proclaim the first two commandments, and through Moses all other Israelites learnt them when he in intelligible sounds repeated them to the people. Our Sages mention this view, and support it by the verse, “God hath spoken once; twice have I heard this “(Ps. Ixii. 11). They state distinctly, in the beginning of Midrash Hazita, that the Israelites did not hear any other

ההר ויגד לבני אדם מה ששמע, אמרה התורה אנכי עומד בין ה׳ וביניכם, ואמר ג״כ משה ידבר והאלהים יעננו בקול, ובביאור אמרו במכילתא כי כל דבור ודבור היה משיבו להם כמו ששמע, וכתוב בתורה גם כן בעבור ישמע העם בדברי וגו׳, מורה כי הדבור היה לו והם ישמעו הקול ההוא העצום לא הבדל הדברים, ועל שמע הקול ההוא העצום אמר כשמעכם את הקול, ואמר קול דברים אתם שומעים, ולא אמר דברים אתם שומעים, וכל מה שבא משמע הדברים, אמנם הנרצה בו שמע הקול, ומשה הוא אשר ישמע הדברים ויספרם להם, זהו הנראה מן התורה ומרוב דברי החז״ל,

אלא שיש להם גם כן מאמר כתוב בהרבה מקומות מן המדרשות והוא בתלמוד גם כן, **והוא אמרם אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמעום, רוצים בזה שהם הגיעו אליהם כמו שהגיעו למרע״ה, ולא היה מרע״ה מגיעם אליהם, וזה ששתי אלו השרשים, ר״ל מציאות האל ית׳, והיותו אחד, אמנם יושג בעיון האנושי וכל מה שיודע במופת, משפט הנביא בו ומשפט כל מי שידעהו שוה, אין יתרון**, ולא נודעו שני השרשים האלה מצד הנבואה לבד, אמרה התורה אתה הראת לדעת וגו׳, אמנם שאר הדברות הם מכת המפורסמות והמקובלות לא מכת המושכלות, ועם כל מה שזכרו גם כן מן הענין ההוא היוצא מן הכתובים ודברי החכמים הוא שלא שמעו כל ישראל במעמד ההוא אלא קול אחד לבד פעם אחת, והוא המאמר אשר השיג משה וכל ישראל ממנו אנכי ולא יהיה לך, והשמיעו להם משה רבינו בדברו בהבדל אותיות נשמעות, וכבר זכרו החכמים ז״ל זה וסמכוהו לאמרו אחת דבר אלהים שתים זו שמענו, ובארו בראש מדרש חזית שהם לא שמעו מאמר אחר מאתו יתעלה, וכתוב בתורה קול גדול ולא יסף, ואחר שמוע הקול ההוא הראשון היה מה שזכר

command directly from G0d; comp. “A loud voice, and it was not heard again “(Deut. v. 19). It was after this first sound was heard that the people were seized with the fear and terror described in Scripture, and that they said, “Behold the Lord our God has shown us, etc., and now why shall we die, etc. Come thou near, “etc. Then Moses, the most distinguished of all mankind, came the second time, received successively the other commandments, and came down to the foot of the mountain to proclaim them to the people, whilst the mighty phenomena continued; they saw the fire, they heard the sounds, which were those of thunder and lightning during a storm, and the loud sound of the shofar: and all that is said of the many sounds heard at that time, e.g., in the verse, “and all the people perceived the sounds, “etc., refers to the sound of the shofar, thunder, and similar sounds. But the voice of the Lord, that is, the voice created for that purpose, which was understood to include the diverse commandments, was only heard once, as is declared in the Law, and has been clearly stated by our Sages in the places which I have indicated to you. When the people heard this voice their soul left them; and in this voice they perceived the first two commandments. It must, however, be noticed that the people did not understand the voice in the same degree as Moses did. I will point out to you this important fact, and show you that it was a matter of tradition with the nation, and well known by our Sages. For, as a rule, Onkelos renders the word va-yedabber by u-mallel (“and God spake '): this is also the case with this word in the beginning of the twentieth chapter of Exodus, but the words ve-al yedabber immanu elohim, “let not God speak to us “(Exod. xx. 19), addressed by the people to Moses, is rendered vela yitmallel immanu min kodam adonai (“Let not aught be spoken to us by the Lord “). Onkelos makes thus the same distinction which we made. You know that according to the Talmud Onkelos received all these excellent interpretations directly from R. Eliezer and R. Joshua, the wisest men in Israel.	מיראתם מן הענין ופחדם הגדול, וכל שספר מאמרם ותאמרו הן הראנו ה׳ אלהינו ועתה למה נמות וגו׳ קרב אתה וגו׳, ובא הוא הנכבד מכל נולד שנית וקבל שאר הדברות אחת אחת וירד למטה להר וישמיעם אותם במראה ההוא הגדול, והם יראו האש וישמעו הקולות אשר הם קולות וברקים ברעם וקול שופר חזק. וכל מה שתמצאהו מזכרון שמע קולות רבים כמ״ש וכל העם רואים את הקולות וגו׳, אמנם הם קול השופר ורעם וכיוצא בהם, אמנם קול ה׳ ר״ל הקול הנברא אשר ממנו הובן הדבור, לא שמעוהו אלא פעם אחת לבד, כמו שאמרה התורה וכמו שבארו החכמים במקום אשר העירותיך עליו, והוא הקול אשר יצאה נשמתם בשמעו והשיגו בו שתי הדברות הראשונות, ודע שזה הקול גם כן אין מדרגתם בו שוה עם מדרגת מרע״ה, ואנכי אעירך על זה הסוד ואודיעך שהוא ענין מקובל באומה ידוע אצל החכמים, וזה שכל מקום שתמצא וידבר ה׳ אל משה לאמר יתרגמהו אונקלוס ומליל ה׳ עם משה למימר, וכן אמרו וידבר אלהים את כל הדברים האלה, ומליל ה׳ ית כל פתגמיא האלין, אמנם מאמר ישראל למשה ואל ידבר עמנו אלהים תרגומו ולא יתמלל עמנא מן קדם ה׳, הנה הבדיל לך ע״ה הכלל אשר הבדלנוהו, ואלו הענינים הנפלאים הגדולים כבר ידעת שאונקלוס קבלם מפי רבי אליעזר ורבי יהושע אשר הם החכמים שבישראל כמו שבארו, ודעהו וזכרהו, שאי אפשר שיכניס אדם עצמו למעמד הר סיני ביותר מזה השיעור אשר זכרוהו, שהוא מכלל סתרי תורה, ואמתת ההשגה ההיא ואיך היה הענין נעלם ממנו מאד, כי לא קדם כמותו ולא יתאחר, ודעהו:

5) הלכות יסודי התורה פרק ח

1) The Children of Israel did not believe in Moses [solely] because of the signs he presented, for someone who believes	א משה רבנו--לא האמינו בו ישראל, מפני האותות שעשה: שהמאמין על פי

[in a prophet solely] because of the signs he presents is tainted, for it could be that his signs are performed by means of spells and witchcraft. All the signs that Moses performed in the wilderness were done so according to the needs of the moment, and not to bring proof to his prophecies. There was a need to sink the Egyptians, so Moses split the sea and drowned them in it; the Children of Israel needed food, so Moses brought down the manna for them; they needed water, so Moses split the rock for them; Korah and his followers rebelled, so Moses opened up the ground and they were swallowed up. The same principle applies with all the other signs. It was the assembly at Mount Sinai that made them believe in Moses, when our eyes, and no-one else's, saw, and our ears, and no-one else's, heard, and Moses drew near to the darkness, and the voice spoke to him, and we heard it saying to Moses, "Moses, Moses, go tell them such-and-such". In connection with this it is written, "The Lord talked with you face to face", and it is also written, "The Lord did not make this covenant with our fathers, but with us, even us". From where is it known that the assembly at Mount Sinai was the proof that the prophecy of Moses was true and that he was not speaking basely? It is derived from the verse, "Lo, I come to you in a thick cloud, that the people may hear when I speak with you, and believe you for ever". From this we see that prior to the assembly at Mount Sinai their belief in Moses was not one that would have lasted for ever, but it was a belief that left room for discussion and thought.	האותות--יש בליבו דופי, שאפשר שייעשה האות בלאט וכישוף. אלא כל האותות **שעשה במדבר**, לפי הצורך עשאן--לא להביא ראיה על הנבואה: צרך להשקיע את המצריים, קרע את הים והצלילם בו. צרכנו למזון, הוריד לנו את המן. צמאו, בקע להם את האבן. כפרו בו עדת קורח, בלעה אותם הארץ. וכן, שאר כל האותות. ב ובמה האמינו בו, במעמד הר סיניי: שעינינו ראו, ולא זר, ואוזנינו שמעו, ולא אחר--האש והקולות והלפידים. והוא ניגש אל הערפל, **והקול** מדבר אליו; **ואנו שומעים: משה, משה--לך אמור להם כך וכך**. וכן הוא אומר "פנים בפנים, דיבר ה' עימכם" (דברים ה,ד), ונאמר "לא את אבותינו, כרת ה' את הברית הזאת" (דברים ה,ג). ג ומניין שבמעמד הר סיניי לבדו, היא הראיה לנבואתו שהיא אמת שאין בו דופי--שנאמר "הנה אנוכי בא אליך בעב הענן, בעבור ישמע העם בדברי עימך, וגם בך יאמינו לעולם" (שמות יט,ט): מכלל שקודם דבר זה, לא האמינו בו נאמנות שהיא עומדת לעולם, אלא נאמנות שיש אחריה הרהור ומחשבה.
2) It would transpire that those people to whom a prophet is sent are witnesses that his prophecy is true, and he need not perform any other sign, for them and they combine to form one unit with respect to this matter, in the same way that two people who saw the same thing together combine as witnesses, for each of them is a witness that the other is speaking the truth, and need not bring [additional] proof to back him up. So it was with Moses our Teacher, that all of the Children of Israel were his witnesses after the assembly at Mount Sinai, and he didn't have to perform for them any signs. This is what God said to him at the time when his prophecy started, when He showed him what signs to perform in Egypt: "And they shall listen to your voice". Moses knew that anyone who believes [solely] because of signs is tainted and will be doubtful, and expressed a reluctance to go by saying, "But behold they will not believe me"[4]. God told him that these signs will [continue to be performed and] applied only until they had left Egypt and assembled at Mount Sinai, whereupon any doubt will vanish, and also	ד [ב] נמצאו אלו ששולח להם, הם העדים על נבואתו שהיא אמת, ואינו צריך לעשות להם אות: שהם והוא אחד בדבר, כשני עדים שראו דבר אחד ביחד--שכל אחד מהם עד לחברו שהוא אומר אמת, ואין אחד מהם צריך להביא ראיה לחברו. כך משה רבנו--כל ישראל עדים לו אחר מעמד הר סיניי, ואינו צריך לעשות להם אות. ה וזה הוא שאמר לו הקדוש ברוך הוא בתחילת נבואתו, בעת שנתן לו האותות לעשותן במצריים, ואמר לו "ושמעו, לקולך" (שמות ג,יח): ידע משה רבנו שהמאמין על פי האותות, יש בליבו דופי ומהרהר ומחשב, והיה נשמט מלילך, ואמר "והן לא יאמינו לי" (שמות ד,א)--עד שהודיעו הקדוש ברוך הוא, שאלו האותות אינן אלא עד שייצאו ממצריים; ואחר שייצאו ויעמדו על ההר הזה, יסתלק

assured him that [at Mount Sinai] He will give signs that Moses had been sent by God in truth from the [very] beginning, and that no doubt will remain. This is what Scripture says: "...and this shall be a sign to you that I have sent you; when you have brought the people out of Egypt, you shall God upon this mountain". From this we learn that any Prophet that came after Moses is not believed solely because of his signs to make us think that if he makes a sign we should listen to everything he says, but [is believed] because of the commandment of Moses in the Torah: "...to him you shall listen", if he gives a sign. Just as we have been commanded to decide a matter according to the testimony of two witnesses, even though we do not know if his sign is Divine or achieved by spells and witchcraft.	ההרהור שמהרהרין אחריך, שאני נותן לך כאן אות שיידעו שאני שלחתיך באמת מבתחילה, ולא יישאר בליבן הרהור. והוא שהכתוב אומר "וזה לך האות, כי אנוכי שלחתיך: בהוציאך את העם, ממצריים, תעבדון את האלוהים, על ההר הזה" (שמות ג,יב). נמצאת אומר שכל נביא שיעמוד אחר משה רבינו אין אנו מאמינים בו מפני האות לבדו כדי שנאמר אם יעשה אות נשמע לו לכל מה שיאמר, אלא מפני המצוה שצוה משה בתורה ואמר אם נתן אות אליו תשמעון, כמו שצונו לחתוך הדבר על פי שנים עדים ואע"פ שאין אנו יודעין אם העידו אמת אם שקר, כך מצוה לשמוע מזה הנביא אע"פ שאין אנו יודעים אם האות אמת או בכישוף ולט.

6) ר' אברהם בן רבנו בפרושו לשמות ז א ואהרן אחיך יהיה נביאך

"קבלתי מאבא מרי ז"ל בעל פה ומאבי אבא ז"ל מפירושו וגם מרבנו סעדיה ז"ל כפי שכתוב בפירושו הארוך דברים שענינן כי אלהים שם משותף למלאכים וזולתם והכוונה בו כאן מלאך, כלומר: **שאין אני מנבא לאהרן וזולתו משאר הנביאים אלא על ידי מלאך אמצעי ביני לבינו, ואתה דיבורי עמך בלי אמצעי פה אל פה, ונמצא המלאך ביני ובין אהרן אתה, והוא נביאך כלומר: שאתה מנבא אותו בשמי מה שיאמר**, וזה מנפלאי הפירושים. ...וזהו הנכון מכל הפירושים, **ועל פי זה יהיו השומעים דברי משה ושליחותו אליהם בשאר התורה בדרגת נביאים כלומר: מפני ששמעו מפי משה**, העיר על זה רבנו סעדיה ז"ל וזולתו".

רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק ז הלכה ו

כל הדברים שאמרנו הם דרך נבואה לכל הנביאים הראשונים והאחרונים חוץ ממשה רבינו רבן של כל הנביאים, ומה הפרש יש בין נבואת משה לשאר כל הנביאים שכל הנביאים בחלום או במראה ומשה רבינו מתנבא והוא ער ועומד שנאמר ובבוא משה אל אהל מועד לדבר אתו וישמע הקול מדבר אליו, **כל הנביאים על ידי מלאך**, לפיכך **רואים מה שהם רואים במשל וחידה, משה רבינו לא על ידי מלאך שנאמר פה אל פה אדבר בו, ונאמר ודבר ה' אל משה פנים אל פנים, ונאמר ותמונת ה' יביט כלומר שאין שם משל אלא רואה הדבר על בוריו בלא חידה ובלא משל**, הוא שהתורה מעידה עליו במראה ולא בחידות שאינו מתנבא בחידה אלא **במראה שרואה הדבר על בוריו**. כל הנביאים יראים ונבהלים ומתמוגגין ומשה רבינו אינו כן הוא שהכתוב אומר כאשר ידבר איש אל רעהו כלומר כמו שאין אדם נבהל לשמוע דברי חבירו כך היה כח בדעתו של משה רבינו להבין דברי הנבואה והוא עומד על עומדו שלם, כל הנביאים אין מתנבאים בכל עת שירצו משה רבינו אינו כן אלא כל זמן שיחפוץ רוח הקודש לובשתו ונבואה שורה עליו ואינו צריך לכוין דעתו ולהזדמן לה שהרי הוא מכוון ומזומן ועומד כמלאכי השרת, לפיכך מתנבא בכל עת שנאמר עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם, **ובזה הבטיחו האל שנאמר לך אמור להם שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמוד עמדי, הא למדת שכל הנביאים כשהנבואה מסתלקת מהם חוזרים לאהלם שהוא צרכי הגוף כלם כשאר העם**, לפיכך אין פורשין מנשותיהם, ומשה רבינו לא חזר לאהלו הראשון לפיכך פירש מן האשה לעולם ומן הדומה לו ונקשרה דעתו לצור העולמים ולא נסתלק מעליו ההוד לעולם וקרן עור פניו ונתקדש כמלאכים.

פתיחה למו"נ:

ודע, כי כאשר ירצה אחד השלמים כפי מעלת שלמותו, לומר דבר ממה שהבין מן הסודות הללו, בין בפיו בין בקולמוסו, לא יוכל לבאר ואפילו כדי השגתו ביאור שלם באופן מסודר, כדרך שהוא עושה בשאר

<u>המדעים אשר לימודם ידוע. אלא יארע לו בלמדו לזולתו כפי שאירע לו בלמדו לעצמו, כלומר: שיהא הדבר מופיע וצץ ושוב נעלם</u>, כאלו טבע הדבר הזה ריבויו ומיעוטו כך הוא .

ולפיכך כאשר רוצה כל חכם אלוהי "רבאני" **משיג האמת ללמד דבר מן הסוג הזה, אינו מדבר בו כי אם במשלים וחידות**. והרבו המשלים ועשאום שונים במין ואף בסוג.
וברובם עשו שיהא העניין שהמטרה הבנתו בתחילת המשל או באמצעיתו או בסופו, 45 אם לא ימצא משל התואם את העניין המכוון מתחילתו ועד סופו. והניחו את העניין שרצו ללמדו למי שמוכשר לדעת אותו, ואף על פי שהוא עניין אחד מסוים מפוזר במשלים רבים מרוחקים 46 .

ויותר עמוק מזה שיהא המשל האחד עצמו משל לכמה עניינים: מתאים תחילת המשל לעניין, ומתאים סופו לעניין אחר. יש שהוא כולו משל לשני עניינים קרובים מאותו סוג מדע. **<u>עד שאפילו מי שרוצה ללמד בלי משל ולא חידה, יהיה בדבריו מן העמקות והקיצור עד כדי שיהא כמו המשל והחידה</u>**. כאלו המלומדים והחכמים מונהגים אל העניין הזה על ידי הרצון האלוהי, כדרך שהם מונהגים על ידי מצביהם הטבעיים .

הלא תראה כי ה' יתעלה זכרו, כאשר רצה להביאנו לידי שלמות ותקינות מצבי חברתנו במצותיו המעשיות 49, אשר לא יתכן זה אלא לאחר מושגים מושכלים, תחילתן השגתו יתעלה כפי יכולתנו 50, אשר לא יתכן דבר זה כי אם במדע האלוהי, ולא יושג אותו המדע האלוהי אלא לאחר מדעי הטבע, כי מדע הטבע תוחם את המדע האלוהי, וקודם לו בזמן הלמוד, כפי שנתבאר למי שעיין בכך 51. ולפיכך עשה יתעלה פתיחת ספרו במעשה בראשית שהוא מדע הטבע כמו שביארנו .

ומחמת גודל הדבר ורוממותו, ומחמת חוסר יכולתנו להשיג הדברים הגדולים כפי שהם, נאמרו לנו הדברים העמוקים, אשר הוזקקה החכמה האלוהית להודיענו אותם, במשלים וחידות ובדברים סתומים מאוד. כמו שאמרו ז"ל להגיד כוח מעשה בראשית לבשר ודם אי אפשר, לפיכך סתם לך הכתוב בראשית ברא אלוהים וכו' 53. הנה העירוך כי הדברים האלה האמורים סתומות 54, וכבר ידעת דבר שלמה :
רחוק מה שהיה ועמוק עמוק מי ימצאנו 55 .

ועשה את הדבור בכל זה בשמות המשותפים, כדי שיבינום ההמון לפי עניין שהוא כדי הבנתם וחולשת דעתם, ויבינם השלם שכבר למד באופן אחר.

<u>7) ים של שלמה מסכת בבא קמא הקדמה</u>

וכל הנמצא בדברי חכמי התורה מימות משה רע"ה עד עתה. הן הן החכמים שאמר הוא עליהן (שם שם, י"א) דברים חכמים כדרבונות. כלם נתנו מרועה אחד. ושלא לתמוה על מחלוקתם בריחוק הדיעות, שזה מטמא וזה מטהר. זה אוסר וזה מתיר. זה פוסל וזה מכשיר. זה פוטר וזה מחייב. זה מרחק וזה מקרב. אם דעתם לשם שמים. והראשונים אפילו בבת קול לא היו משגיחים (ב"מ נ"ט ע"ב). וכולם דברי אלקים חיים, כאילו קיבל כל חד מפי הגבורה, ומפי משה, האף שלא יצא הדבר מפי משה לעולם, להיות שני הפכים בנושא אחד. אעפ"י כן דמהו החכם לרוב אישורו וחיזקו, שאין בין דבר שהוציא משכל הפועל, אשר נתעוללו לו במושכלות שניות ושלישיות. לבין דבר שבא אליו בכח חוש הדיבור	One should not be astonished by the range of debate and argumentation in matters of Halakha…. All these views are in the category of *divre Elokim* hayyim as if each was received directly from Sinai through Moshe. This is so despite the fact that Moshe never projected opposing perspectives with respect to any one issue. The kabbalists explained that the basis for this is that each individual soul was present at Sinai and received the Torah by means of the forty-nine paths (zinorot). Each perceived the Torah from his own perspective in accordance with his intellectual capacity as well as the stature and unique character of his particular soul. This accounts for the discrepancy in perception inasmuch as one concluded that an object was tame in the extreme, another perceived it

to be absolutely *tahor*, and yet a third individual argues the ambivalent state of the object in question. All these are true and sensible views. Thus, the wise men declared that in a debate between true scholars, all positions articulated represent a form of truth.	בקבלה הלכה למשה מסיני. אף שלא ציירו במופת שכלו להיותו הכרח. לולי צד הקבלה איש מפי איש. והמקובלים כתבו טעם לדבר, לפי שכל הנשמות היו בהר סיני, וקיבלו דרך מ"ט צינורות. והן שבעה פעמים שבעה, מזוקק שבעתיים. והן הקולות אשר שמעו וגם ראו. וכל ישראל רואים את הקולות הן הדיעות המתחלקות בצינור. כל אחד ראה דרך צינור שלו לפי השגתו. וקבל כפי כח (נשמת עליונו) [נשמתו העליונה], לרוב עילוייה. או פחיתותה, זה רחוק מזה. עד שאחד יגיע לטהור. והשני יגיע לקצה האחרון לטמא. והשלישי לאמצעות, רחוק מן הקצוות והכל אמת והבן.

8) פסיקתא דרב כהנא - פסקא יב אות כה

(כה) אנכי י"י אלהיך (שם) א"ר לוי נראה להם הקב"ה כאיקונין הזו שיש לה פנים מכל מקום אלף בני אדם מביטין בה והיא מבטת בכולם כך הקב"ה כשהיה מדבר כל אחד ואחד מישר' היה אומ' עמי הדבר מדבר אנכי י"י אלהיכם אין כת' כאן אלא אנכי י"י אלהיך (שם)
א"ר יוסי בר' חנינא ולפי כוחן של כל אחד ואחד היה הדיבר מדבר עמו ואל תתמה על הדבר הזה שהיה המן יורד לישראל כל אחד ואחד היה טועמו לפי כוחו התינוקות לפי כוחן והבחורים לפי כוחן הזקנים לפי כוחן התינוקות לפי כוחן כשם שהתינוק הזה היונק בשדי אמו כך היה טועמו שנא' והיה טעמו כטעם לשד השמן (במדבר יא ח) והבחורים לפי כוחן שנ' ולחמי אשר נתתי לך לחם ושמן ודבש האכלתיך (יחזקאל טז יט) והזקנים לפי כוחן שנ' וטעמו כצפיחית בדבש (שמות טז לא) ומה אם המן כל אחד ואחד לפי כוחן היה טועם לפיו בדיבר כל אחד ואחד שומע לפי כוחן אמ' דוד קול י"י בכח (תהלים כט ד) קול י"י בכוחו אין כתי' אלא קול י"י בכח של כל אחד ואחד א' להם הקב"ה לא מפני שאתם שומעי' קולות הרבה אלא היו יודעים שאני הוא אנכי י"י אלהיך (שמות כ ב) בעולם הזה נגאלו ישר' ממצרים ונשתעבדו בבבל ומבבל למדיי וממדיי ליון ומיון לאדום ומאדום הקב"ה גואלן ואינן משתעבדין עוד שנ' ישראל נושע בי"י תשועת עולמים לא תבושו ולא תכלמו עד עולמי עד (ישעיה מה יז) חסלת:

Deut. 26 מקרא ביכורים

ה וְעָנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ, אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי, וַיֵּרֶד מִצְרַיְמָה, וַיָּגָר שָׁם בִּמְתֵי מְעָט; וַיְהִי-שָׁם, לְגוֹי גָּדוֹל עָצוּם וָרָב.	**5** And thou shalt speak and say before the LORD thy God: 'A wandering Aramean was my father, and he went down into Egypt, and sojourned there, few in number; and he became there a nation, great, mighty, and populous.
ו וַיָּרֵעוּ אֹתָנוּ הַמִּצְרִים, וַיְעַנּוּנוּ; וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ, עֲבֹדָה קָשָׁה.	**6** And the Egyptians dealt ill with us, and afflicted us, and laid upon us hard bondage.
ז וַנִּצְעַק, אֶל-ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ; וַיִּשְׁמַע ה' אֶת-קֹלֵנוּ, וַיַּרְא אֶת-עָנְיֵנוּ וְאֶת-עֲמָלֵנוּ וְאֶת-לַחֲצֵנוּ.	**7** And we cried unto the LORD, the God of our fathers, and the LORD heard our voice, and saw our affliction, and our toil, and our oppression.
ח וַיּוֹצִאֵנוּ ה', מִמִּצְרַיִם, בְּיָד	**8** And the LORD brought us forth out of Egypt with a

חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה, וּבְמֹרָא גָּדֹל--וּבְאֹתוֹת, וּבְמֹפְתִים.	mighty hand, and with an outstretched arm, and with great terribleness, and with signs, and with wonders.
ט וַיְבִאֵנוּ, אֶל-הַמָּקוֹם הַזֶּה; וַיִּתֶּן-לָנוּ אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת, אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ.	**9** And He hath brought us into this place, and hath given us this land, a land flowing with milk and honey.

Joshua 24—Joshua’s farewell speech

ב וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל-כָּל-הָעָם, כֹּה-אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, בְּעֵבֶר הַנָּהָר יָשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם, תֶּרַח אֲבִי אַבְרָהָם וַאֲבִי נָחוֹר; וַיַּעַבְדוּ, אֱלֹהִים אֲחֵרִים.	**2** And Joshua said unto all the people: 'Thus saith the LORD, the God of Israel: Your fathers dwelt of old time beyond the River, even Terah, the father of Abraham, and the father of Nahor; and they served other gods.
ג וָאֶקַּח אֶת-אֲבִיכֶם אֶת-אַבְרָהָם, מֵעֵבֶר הַנָּהָר, וָאוֹלֵךְ אֹתוֹ, בְּכָל-אֶרֶץ כְּנָעַן; וארב (וָאַרְבֶּה), אֶת-זַרְעוֹ, וָאֶתֶּן-לוֹ, אֶת-יִצְחָק.	**3** And I took your father Abraham from beyond the River, and led him throughout all the land of Canaan, and multiplied his seed, and gave him Isaac.
ד וָאֶתֵּן לְיִצְחָק, אֶת-יַעֲקֹב וְאֶת-עֵשָׂו; וָאֶתֵּן לְעֵשָׂו אֶת-הַר שֵׂעִיר, לָרֶשֶׁת אוֹתוֹ, וְיַעֲקֹב וּבָנָיו, יָרְדוּ מִצְרָיִם.	**4** And I gave unto Isaac Jacob and Esau; and I gave unto Esau mount Seir, to possess it; and Jacob and his children went down into Egypt.
ה וָאֶשְׁלַח אֶת-מֹשֶׁה וְאֶת-אַהֲרֹן, וָאֶגֹּף אֶת-מִצְרַיִם, כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי, בְּקִרְבּוֹ; וְאַחַר, הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם.	**5** And I sent Moses and Aaron, and I plagued Egypt, according to that which I did in the midst thereof; and afterward I brought you out.
ו וָאוֹצִיא אֶת-אֲבוֹתֵיכֶם מִמִּצְרַיִם, וַתָּבֹאוּ הַיָּמָּה; וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם אַחֲרֵי אֲבוֹתֵיכֶם, בְּרֶכֶב וּבְפָרָשִׁים--יַם-סוּף.	**6** And I brought your fathers out of Egypt; and ye came unto the sea; and the Egyptians pursued after your fathers with chariots and with horsemen unto the Red Sea.
ז וַיִּצְעֲקוּ אֶל-ה', וַיָּשֶׂם מַאֲפֵל בֵּינֵיכֶם וּבֵין הַמִּצְרִים וַיָּבֵא עָלָיו אֶת-הַיָּם וַיְכַסֵּהוּ, וַתִּרְאֶינָה עֵינֵיכֶם, אֵת אֲשֶׁר-עָשִׂיתִי בְּמִצְרָיִם; וַתֵּשְׁבוּ בַמִּדְבָּר, יָמִים רַבִּים.	**7** And when they cried out unto the LORD, He put darkness between you and the Egyptians, and brought the sea upon them, and covered them; and your eyes saw what I did in Egypt; and ye dwelt in the wilderness many days.
ח ואבאה (וָאָבִא) אֶתְכֶם, אֶל-אֶרֶץ הָאֱמֹרִי הַיּוֹשֵׁב בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן, וַיִּלָּחֲמוּ, אִתְּכֶם; וָאֶתֵּן אוֹתָם בְּיֶדְכֶם וַתִּירְשׁוּ אֶת-אַרְצָם, וָאַשְׁמִידֵם מִפְּנֵיכֶם.	**8** And I brought you into the land of the Amorites, that dwelt beyond the Jordan; and they fought with you; and I gave them into your hand, and ye possessed their land; and I destroyed them from before you.

9 Then Balak the son of Zippor, king of Moab, arose and fought against Israel; and he sent and called Balaam the son of Beor to curse you.

ט וַיָּקָם בָּלָק בֶּן-צִפּוֹר מֶלֶךְ מוֹאָב, וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל; וַיִּשְׁלַח, וַיִּקְרָא לְבִלְעָם בֶּן-בְּעוֹר--לְקַלֵּל אֶתְכֶם.

10 But I would not hearken unto Balaam; therefore he even blessed you; so I delivered you out of his hand.

י וְלֹא אָבִיתִי, לִשְׁמֹעַ לְבִלְעָם; וַיְבָרֶךְ בָּרוֹךְ אֶתְכֶם, וָאַצִּל אֶתְכֶם מִיָּדוֹ.

11 And ye went over the Jordan, and came unto Jericho; and the men of Jericho fought against you, the Amorite, and the Perizzite, and the Canaanite, and the Hittite, and the Girgashite, the Hivite, and the Jebusite; and I delivered them into your hand.

יא וַתַּעַבְרוּ אֶת-הַיַּרְדֵּן, וַתָּבֹאוּ אֶל-יְרִיחוֹ, וַיִּלָּחֲמוּ בָכֶם בַּעֲלֵי-יְרִיחוֹ הָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִּי וְהַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהַגִּרְגָּשִׁי, הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי; וָאֶתֵּן אוֹתָם, בְּיֶדְכֶם.

12 And I sent the hornet before you, which drove them out from before you, even the two kings of the Amorites; not with thy sword, nor with thy bow.

יב וָאֶשְׁלַח לִפְנֵיכֶם, אֶת-הַצִּרְעָה, וַתְּגָרֶשׁ אוֹתָם מִפְּנֵיכֶם, שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֱמֹרִי: לֹא בְחַרְבְּךָ, וְלֹא בְקַשְׁתֶּךָ.

13 And I gave you a land whereon thou hadst not laboured, and cities which ye built not, and ye dwell therein; of vineyards and olive-yards which ye planted not do ye eat.

יג וָאֶתֵּן לָכֶם אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא-יָגַעְתָּ בָּהּ, וְעָרִים אֲשֶׁר לֹא-בְנִיתֶם, וַתֵּשְׁבוּ בָּהֶם; כְּרָמִים וְזֵיתִים אֲשֶׁר לֹא-נְטַעְתֶּם, אַתֶּם אֹכְלִים.

I Sam. 12—Samuel’s address before transition to monarchy
Tehillim 78—remember the lessons of history
Tehillim 105—gratitude for His kindness
Tehillim 106—ingratitude towards God’s kindness
Tehillim 135—God’s incredible might
Tehillim 136—remembering God’s kindness

9) תלמוד בבלי מסכת שבת דף פו עמוד ב

תנו רבנן: **בששי בחדש ניתנו עשרת הדברות לישראל. רבי יוסי אומר: בשבעה בו.**

10) שו"ת הריב"ש סימן צו

ומה שהוקשה לך, אם כבר עברו ניסן, וקדשו אייר ביום ל"א, מה צריך להמתין לעדים לקדש חודש סיון? שהרי צריך לקדשו ביום שלשי', כדי שישלימו חמשים לעומר בששה בסיון, שבו נתנה תורה. שאם לא יבואו עדים, וימתינו מלקדשו עד יום אחד ושלשים, הנה ישלימו חמשי' לעומר בחמשה בסיון, ואינו יום שנתנה בו התורה, דלרבנן הוא ששה בסיון, ולרבי יוסי שבעה. י"ל, **שאין קפידא בזה; שלא תלה הכתוב חג שבועות ביום מתן תורה, אלא ביום חמשים לעומר.** אלא, שבזמן הזה, דידעינן בקביעא דירחא, ולעולם ניסן מלא ואייר חסר, כלים חמשים לעומר ביום ו' בסיון, שנתנה בו תורה לדעת רבנן; כדאיתא במסכת שבת בפ' אמר רבי עקיבא (פו:). ולזה אנו מזכירין בתפלה זמן מתן תורתינו.

Ex. 20

יד וְכָל-הָעָם רֹאִים אֶת-הַקּוֹלֹת וְאֶת-הַלַּפִּידִם, וְאֵת קוֹל הַשֹּׁפָר, וְאֶת-הָהָר, עָשֵׁן; וַיַּרְא הָעָם וַיָּנֻעוּ, וַיַּעַמְדוּ מֵרָחֹק.	**14** And all the people perceived the thunderings, and the lightnings, and the voice of the horn, and the mountain smoking; and when the people saw it, they trembled, and stood afar off.
לה <u>אַתָּה הָרְאֵתָ לָדַעַת</u>, כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים: אֵין עוֹד, מִלְּבַדּוֹ.	**35** Unto thee it was shown, that thou mightest know that the LORD, He is God; there is none else beside Him.

<u>11) רש״י דברים פרק ד</u>

You have been shown Heb. הָרְאֵתָ As the Targum [Onkelos] renders it: אִתְחֲזֵיתָא, you have been shown (i.e. born witness with your eyes). When the Holy One, blessed is He, gave the Torah, He opened for Israel the seven heavens, and just as He tore open the upper regions, so did He tear open the lower regions, and they saw that He is One. Accordingly, it is stated, "You have been shown, in order to know [that the Lord He is God-there is none else besides Him]."	הראת - כתרגומו אתחזיתא. כשנתן הקב״ה את התורה פתח להם שבעה רקיעים. וכשם שקרע את העליונים כך קרע את התחתונים. וראו שהוא יחידי, לכך נאמר אתה הראת לדעת:

<u>12) רש״י שמות פרק יט</u>

The Lord descended upon Mount Sinai I may think that He actually descended upon it. Therefore, Scripture says: "You have seen that from the heavens I have spoken with you" (Exod. 20:19). This teaches that [He did descend although still in the heavens,] He bent down the upper heavens and the lower heavens and spread them upon the mountain like a spread on a bed, and the Throne of Glory descended upon them [the upper heavens and the lower heavens]. — [from Mechilta]	וירד ה' על הר סיני - יכול ירד עליו ממש, תלמוד לומר (שמות כ יט) כי מן השמים דברתי עמכם. מלמד שהרכין שמים העליונים והתחתונים והציען על גבי ההר, כמצע על המטה, וירד כסא הכבוד עליהם:

<u>13) רש״י דברים פרק לב פסוק יא</u>

אף הקב״ה (איוב לז, כג) שדי לא מצאנוהו שגיא כח, כשבא ליתן תורה לא נגלה עליהם מרוח אחת אלא מארבע רוחות, שנאמר (לקמן לג, ב) ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתה מרבבות קודש, (חבקוק ג, ג) אלוה מתימן יבא זו רוח רביעית:

<u>14) רש״י שמות פרק כ</u>

את כל הדברים האלה - מלמד שאמר הקב״ה עשרת הדברות בדבור אחד, מה שאי אפשר לאדם לומר כן. אם כן מה תלמוד לומר עוד אנכי ולא יהיה לך, שחזר ופירש על כל דבור ודבור בפני עצמו:

<u>15) מהר״ל תפא״י פכ״ה</u>

אבל דבר שהוא שכל בלבד והא קבלת התורה שהיא אינה דבר גופני ודבר זה אינו תחת הזמן על זה אמר עת לכל חפץ כי העת שהוא מהחבר העבר והעתיד אינו זמן ור״ל כי הדבר שהוא מושכל שאינו נופל תחת הזמן הוא נעשה בעתה.

<u>16) רש״י שמות פרק כ</u> - רואין את הנשמע, שאי אפשר לראות במקום אחר
מכילתא - היו שומעים את הנראה ורואים את הנשמע

<u>17) רש"י דברים פרק ה</u>

ולא יסף - מתרגמינן ולא פסק כי קולו חזק וקיים לעולם. דבר אחר ולא יסף לא הוסיף להראות באותו פומבי:

<u>18) רש"י שמות פרק כ</u>

לבעבור נסות אתכם - לגדל אתכם בעולם שיצא לכם שם באומות שהוא בכבודו נגלה עליכם:
נסות - לשון הרמה וגדולה, כמו (ישעיה סב י) הרימו נס, ארים נסי (ישעיהו מט כב), וכנס על הגבעה (ישעיהו ל, יז), שהוא זקוף: